

IZOBRAZBA SELIVCEV KOT RAZVOJNI DEJAVNIK SLOVENSKEH REGIJ

doc. dr. Milena Bevc, Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana

mag. Sonja Uršič, Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana

JEL: F220

UDK 331.556(497.4)

Povzetek

V prispevku prikazujemo metodologijo in rezultate proučevanja izobraženosti medregionalnih in meddržavnih selivcev in njihovega vpliva na izobraženost prebivalstva v slovenskih statističnih regijah. Poleg sinteznih ugotovitev za vse regije kot vzorčni primer podrobneje prikazujemo analizo za dve izbrani regiji, Osrednjeslovensko in Koroško. Analiza, ki temelji na neobjavljenih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, je postavljena v širši okvir analize trendov v državah OECD, EU in v Sloveniji. V večini slovenskih regij so bili tako v selitvah državljanov RS (v obdobju 2003-2010) kakor tudi v vseh selitvah (državljeni RS in tujci; v obdobju 2008-2010) odseljeni v povprečju bolj izobraženi od priseljenih. Vpliv selitev na število prebivalcev s terciarno izobrazbo (v obdobju 2008-2010) je bil neugoden – najbolj v Koroški regiji; ugoden je bil le v Osrednjeslovenski, Obalno-kraški in Notranjsko-kraški regiji. Pretežni del neto odliva oseb s terciarno izobrazbo je v večini regij nastal v medregionalnih selitvah.

Ključne besede: selitve, medregionalne, meddržavne, Slovenija, statistične regije, izobrazba

Abstract

This paper presents the methodology and results of the analysis of international and interregional migrant education, and the influence of this education on the educational attainment of the population. In addition to the overall results for all the regions, a more detailed analysis of two regions, Osrednjeslovenska and Koroška, is also presented. The analysis is based on unpublished data from the Slovene Statistical Office. This is put into the broader context of the analysis of trends in OECD/EU countries and in Slovenia. In the majority of Slovene statistical regions for both migration flows (of Slovene citizens during the period 2003-2010 and of Slovene citizens and foreigners during the period 2008-2010), emigrants were more educated than immigrants, and the influence of migration on the number of inhabitants with tertiary education was unfavourable/negative (especially in the Koroška region; the influence was positive only in the Osrednjeslovenska, Obalno-kraška and Notranjsko-kraška regions). The majority of the net emigration of the population with tertiary education was in most Slovene statistical regions the result of interregional migration.

Key words: Migration, International, Interregional, Slovenia, Statistical regions, Education

1. Uvod

Izobraženost selivcev je ob danem obsegu selitev izjemno pomemben podatek pri meddržavnih selitvah in znotraj države tudi medregionalnih selitvah. Za odliv najbolj izobraženih kadrov se praviloma uporablja izraz »beg možganov«. Večina razvitih držav že nekaj časa izvaja selektivno migracijsko politiko, v kateri je izobrazba ključno selekcijsko merilo. Medtem ko demografske značilnosti selivcev ob danem naravnem gibanju prebivalstva vplivajo na demografsko sliko države ali regij, ima izobraženost selivcev zlasti pri večjem selitvenem saldu (pozitivnem ali negativnem) za posamezne izobrazbene kategorije (zlasti tiste s terciarno izobrazbo – v nadaljevanju tudi TI) lahko zelo pomembne učinke na gospodarski in širši družbeni razvoj. Na ravni regij, ki so predmet opazovanja v tem prispevku, je pomembna izobraženost tako meddržavnih kakor tudi medregionalnih selivcev. Za

medregionalne selitve bomo uporabljali tudi okrajšavo MRS, za meddržavne selitve pa MDS.

V prispevku za vse slovenske statistične regije in podrobneje za dve izbrani regiji (Osrednjeslovensko in Koroško regijo) prikazujemo sintezno analizo izobraženosti selivcev v obeh vrstah selitev (MDS in MRS) ter njihovega vpliva na izobraženost prebivalcev. Analiza temelji na neobjavljenih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije. Izobraženost selivcev za selitve državljanov RS analiziramo za obdobje 2003-2010, za vse selitve (državljanov RS in tujcev) pa za obdobje 2008-2010. Vpliv izobraženosti selivcev na izobraženost prebivalstva analiziramo za obdobje 2008-2010, za katerega smo lahko opazovali vse selitve. Analizo drugih značilnosti selivcev (obseg selitev, spol in starost selivcev) in podrobno analizo vseh navedenih značilnosti za posamezne statistične regije prikazujemo drugje (Bevc, Uršič, 2013a, 2013b).

Prispevek temelji na raziskovalnem projektu »Migracije v Sloveniji kot razvojni dejavnik države in njenih regij«.¹ V njem najprej prikazujemo širši okvir analize, glavne metodološke in podatkovne značilnosti proučevanja in nato rezultate empirične analize. V slednje rezultate vključujemo na eni strani sintezni prikaz za vse regije, na drugi strani pa podrobnejšo analizo za dve regiji glede na relativno velikost (na 1000 prebivalcev) njunega salda v selitvah oseb s terciarno izobrazbo, in sicer v obdobju 2008-2010, za katerega smo imeli na voljo podatke za obe vrsti selitev: Osrednjeslovensko (največji pozitiven saldo) in Koroško regijo (največji negativen saldo). Prispevek zaključujemo z glavnimi sklepnimi ugotovitvami.

2. Širši okvir analize

Izobraženost meddržavnih selivcev se v svetovnem merilu izboljšuje, na eni strani zaradi vse boljše izobraženosti prebivalstva, na drugi strani pa (v številnih državah OECD in EU) tudi zaradi vse večje selekcije delovnih selivcev na podlagi njihove izobrazbe (glej OECD, 2012, 2013). MDS so imele v preteklem desetletju v številnih **državah OECD in EU** ugoden učinek na gibanje števila aktivnih prebivalcev s TI – njihovo povečevanje (OECD, 2012; 53-54; Bevc, Uršič, 2013a: 36-39). Za **Slovenijo** smo glede na razpoložljivost podatkov ta vpliv za vse selitve (državljeni RS, tujci) proučili za obdobje 2008-2011, za selitve državljanov RS pa za daljše obdobje 2003-2011. V opazovanem obdobju se je zaradi selitev državljanov RS število prebivalcev s TI v Sloveniji zmanjševalo, zaradi vseh selitev skupaj pa povečevalo (zaradi selitev tujcev).

Vpliv izobraženosti selivcev (medregionalnih, meddržavnih) na razvoj slovenskih statističnih **regij** je treba opazovati v *širšem kontekstu* razvitosti regij, izobraženosti prebivalstva v regiji, stanja na regionalnem trgu dela in obsega selitev. Nekaj podatkov o teh značilnostih regij prikazujemo v tabeli 1. Praviloma višja gospodarska razvitost in boljše stanje na trgu dela deluje kot zaviralni dejavnik za odseljevanje in kot dejavnik privlačnosti za priseljevanje vseh izobrazbenih kategorij prebivalcev. Izobraženost prebivalstva in izobraženost selivcev sta obojestransko povezana. Izobraženost prebivalstva vpliva na izobraženost selivcev, na drugi strani pa saldo v selitvah različnih izobrazbenih kategorij selivcev vpliva na izobraženost prebivalstva. Tako je učinek selitev najbolj izobraženih na izobraženost prebivalstva odvisen od razpoložljivosti takih prebivalcev v regiji. Če je takih oseb v regiji malo, je učinek absolutno ali relativno enako velikega salda (pozitivnega, zlasti pa negativnega) na razvoj regije bistveno večji kakor v primeru velikega števila. Glede na izobraženost prebivalcev, merjeno z deležem

prebivalcev s TI v starostni skupini prebivalcev, starih 25 let in več, smo *regije razdelili v tri skupine* (v oklepaju je navedena vrednost upoštevanega kazalnika glede na državno povprečje):

- regije z najbolj izobraženim prebivalstvom (nad 95 %): Osrednjeslovenska, Obalno-kraška, Gorenjska, Goriška;
- regije s srednje izobraženim prebivalstvom (85-95 %): Notranjsko-kraška, Podravska, Jugovzhodna Slovenija;
- regije z najmanj izobraženim prebivalstvom (manj kot 85 %): Pomurska, Zasavska, Spodnjeposavska, Koroška, Savinjska.

3. Metodologija

V analizo izobraženosti selivcev so zajeti selivci z znano izobrazbo. V okviru statističnega raziskovanja o selitvah je **podatek o izobrazbi** na voljo za 90-a leta do leta 1999, potem pa ne več, zato so na SURS podatke pripravili tako, da so jih uparili s podatki iz različnih podatkovnih zbirk in statističnih raziskovanj, kakor so statistični register delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP), brezposelni, šolske statistike (vpisani študenti, diplomanti, magistri, doktorji) in popis 2002 (za upokojene prebivalce). Glede na zgoraj navedene vire za nekatere kategorije selivcev (otroci, osnovnošolci, srednješolci itd.) ni podatka o izobrazbi, zato so zajeti pod »neznano«. Kljub temu pa je to kategorijo selivcev mogoče ločiti glede na njihovo starost. Tako smo dve starostni skupini z neznano izobrazbo, za kateri je z veliko gotovostjo mogoče predvideti njihovo izobrazbo, razporedili v ustrezno izobrazbeno skupino selivcev. Gre za starostni skupini 15-18 let in 19-23 let, pri čemer smo prve razporedili v skupino selivcev s končano osnovnošolsko izobrazbo, druge pa v tisto s končano srednješolsko izobrazbo. K slednji skupini smo priključili tudi študente, ki niso delovno aktivni oziroma brezposelni.

Pri analizi izobraženosti selivcev je treba opozoriti na **prelome v seriji podatkov**, ki so posledica metodoloških sprememb oziroma spremenjenih (izboljšanih) virov podatkov. V obdobju 2003-2010, za katerega smo opazovali izobrazbo selivcev (državljanov RS), je prvi tak prelom v seriji podatkov v *letu 2006* in je posledica izboljšanih podatkovnih virov. Podatke o izobrazbi selivcev je SURS za leta 2006-2010 pripravil iz datoteke s podatki SRDAP, ki je bila pripravljena za potrebe popisa prebivalstva v letu 2011. V njej je bilo mogoče pridobiti tudi podatke o izobrazbi neaktivnih prebivalcev.² Poleg tega je SURS za nekatere selivce (upokojene osebe) podatke o izobrazbi za obdobje 2006-2010 pridobil tudi iz podatkov popisa prebivalstva v letu 2002. Posledično se je v podatkih za leto 2006 in nadaljnja leta – v primerjavi s podatki za obdobje 2003-

¹ Projekt sta financirala Javna agencija Republike Slovenije za raziskovalno dejavnost in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj; izvajal se je v letih 2010-2013; nosilca projekta: Milena Bevc.

² Neaktivno prebivalstvo tvorijo tisti, ki niso razvrščeni niti med delovno aktivno prebivalstvo niti med brezposelne osebe in so stari 15 let ali več (Vir: SURS, 2013c).

Tabela 1: Nekateri kazalniki, pomembni za analizo vloge izobrazbe selivcev za razvoj slovenskih statističnih regij

Regija	EKONOMSKI KAZALNIKI		IZOBRAŽENOST PREBIVALCEV, % tistih s terciarno izobrazbo (%) – 2011		SELITVE 1991-2010 (prirast/padec na 1000 preb.)		
	BDP na preb., 2010 – (EUR, tekoči tečaj	St. reg. brezp. 2011 (%)	Preb. 15+	Preb. 25+	Med- regionalne*	Med- državne**	Selitve skupaj
SLOVENIJA	17320	11,8	17,5	19,7	0,0	1,8	1,8
Pomurska	11367	18,0	12,2	13,5	-0,6	0,1	-0,6
Podravska	14426	14,5	15,6	17,5	0,2	1,3	1,5
Koroška	12996	13,3	14,0	15,6	-2,0	0,3	-1,7
Savinjska	15670	12,7	14,9	16,6	-0,7	1,9	1,2
Zasavska	11697	13,3	13,5	15,0	-2,0	0,7	-1,3
Spodnjeposavska	14718	13,4	13,7	15,2	-0,2	2,1	1,9
Jugovzh. Slovenija	16096	11,6	15,0	16,9	0,3	1,8	2,1
Osrednjeslovenska	24451	9,9	23,1	26,4	1,0	2,3	3,3
Gorenjska	14354	8,8	17,8	20,2	-0,4	1,0	0,6
Notranjsko-kraška	12400	10,0	16,1	18,0	1,0	2,1	3,2
Goriška	16305	10,0	16,9	18,7	-1,5	2,1	0,6
Obalno-kraška	18974	9,6	18,2	20,3	1,2	4,0	5,2
INDEKSI – SLOVENIJA JE 100							
SLOVENIJA	100	100	100	100		100	100
Pomurska	66	153	70	69		6	-33
Podravska	83	123	89	89		72	83
Koroška	75	113	80	79		17	-94
Savinjska	90	108	85	84		106	67
Zasavska	68	113	77	76		39	-72
Spodnjeposavska	85	114	78	77		117	106
Jugovzh. Slovenija	93	98	86	86		100	117
Osrednjeslovenska	141	84	132	134		128	183
Gorenjska	83	75	102	103		56	33
Notranjsko-kraška	71	85	92	91		117	178
Goriška	94	85	97	95		117	33
Obalno-kraška	110	81	104	103		222	289

Viri: Statistični letopis Slovenije 2012, SURS; SURS, 2012, 2013a, 2013b; ZRSZ (2012) in lastni izračuni.

Opombe:

* 1991-2007: selitve državljanov; 2008-2010: selitve državljanov in tujcev.

** 1991-1997: selitve državljanov (v letu 1991 tudi državljanov nekdane SFRJ); 1998-2010: selitve državljanov in tujcev.

2005 – precej zmanjšalo število selivcev z neznano izobrazbo. Pri tem so bili selivci z neznano izobrazbo v obdobju 2003-2005 neenakomerno porazdeljeni glede na stopnjo izobrazbe in številčnejši med tistimi z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo. Drugi prelom v seriji podatkov je v letu 2008 in je povezan z novo statistično opredelitvijo prebivalstva in selivcev: oseb, priseljenih iz tujine, oseb, odseljenih v tujino, in oseb, ki so se selile v Sloveniji (notranji selivec). Nova statistična opredelitev temelji na konceptu običajnega prebivališča

in je usklajena z opredelitvami prebivalstva in selivcev iz Uredbe (ES) št. 862/2007 Evropskega parlamenta in Sveta o statistikah Skupnosti o selitvah in mednarodni zaščiti (Uredba, 2007). Ključno merilo za določitev selitve (tako notranje kakor meddržavne) je upoštevanje enoletnega dejanskega ali nameravanega prebivanja na naslovu prijavljenega prebivališča (ki je lahko stalno ali začasno). To pomeni, da so od leta 2008 zajete tudi MRS na začasno bivališče, medtem ko so bile pred tem zajete le selitve na stalno bivališče. Pri MDS so bili začasno

odseljeni (velja za državljane RS) in iz tujine priseljeni na začasno bivališče (velja za tujce) upoštevani tudi že pred tem letom (od leta 1999 do 2007). Zaradi tega je zlasti obseg MRS v opazovanem obdobju 2008-2010 precej večji kakor v predhodnih letih. Poleg tega so od leta 2008 naprej tako v meddržavnih kakor tudi v MRS zajeti vsi prebivalci Slovenije, torej državljani RS in tujci, medtem ko so bile pred tem letom v MRS evidentirane le selitve državljanov RS. Naslednja metodološka sprememba je iz leta 2009 in je povezana s spremembo metodologije vodenja podatka o izobrazbi delovno aktivnih oseb, ki ga SURS pridobi iz SRDAP. Podatki so bili popravljeni tako, da ima oseba v SRDAP najvišjo izobrazbo, za katero je SURS pridobil podatek. Na strukturo delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov) po doseženi izobrazbi je po navedbah strokovnjakov SURS ta sprememba vplivala tako, da se je približno za dve odstotni točki povečal delež delovno aktivnih oseb (brez kmetov) s srednješolsko izobrazbo in približno za dve odstotni točki zmanjšal delež delovno aktivnih oseb (brez kmetov) z osnovnošolsko izobrazbo ali manj. Ni pa mogoče oceniti, kakšen vpliv je navedena sprememba imela na izobrazbo selivcev. Kljub temu so po ocenah strokovnjakov iz SURS podatki za selivce v letih 2008 do 2010 primerljivi.³

Izobraženost selivcev smo analizirali z dvema **kazalnikoma**, to sta povprečno število let šolanja in delež oseb s TI med vsemi selivci. Povprečno število let šolanja je (najbolj) sintezni kazalnik izobraženosti prebivalcev, medtem ko se kazalnik delež oseb s TI usmerja na najbolj izobraženi del prebivalstva. Oba kazalnika smo za vse selitve (selitve državljanov RS in tujcev) opazovali za obdobje 2008-2010, in sicer tako za MRS kakor za MDS. Poleg tega smo pri selitvah državljanov RS (medregionalnih in meddržavnih) navedena kazalnika lahko opazovali v daljšem obdobju, vendar zaradi prej navedenih metodoloških razlik le ločeno za tri zaporedna obdobja (2003-2005, 2006-2007 in 2008-2010). Primerjavo med obdobji smo naredili z izračunom relativne razlike med vrednostjo kazalnikov za priseljene in odseljene, ki pove, za koliko je bila v posameznih obdobjih vrednost kazalnika za priseljene višja/nizja kakor za odseljene. Nazadnje smo analizirali vpliv izobraženosti selivcev na izobraženost prebivalstva regije. Zaradi pomanjkanja primerljivih podatkov o povprečnem številu let šolanja za selivce in prebivalstvo smo vpliv selitev na izobraženost prebivalstva analizirali prek salda v selitvah oseb s TI. Opazovali smo obdobje 2008-2010, ko so bili na voljo podatki o vseh selivcih. Negativen saldo v teh selitvah pomeni, da se je iz regije izselilo več oseb s TI, kakor se jih je v regijo priselilo, kar smo označili kot neugoden vpliv na izobraženost prebivalstva. V primeru pozitivnega salda pa velja nasprotno.

V prispevku je poudarek na **opazovanju dveh izbranih statističnih regij**, in sicer Osrednjeslovenske in Koroške.

Vpliv izobraženosti selivcev na izobraženost prebivalcev je bil namreč v opazovanem obdobju 2008-2010 v prvi najbolj ugoden, v drugi pa najmanj ugoden. To pomeni, da se je zaradi selitev število prebivalcev s TI tako absolutno kakor tudi relativno (na 1000 prebivalcev) v prvi regiji najbolj povečalo, v drugi pa najbolj zmanjšalo.

4. Analiza izobraženosti selivcev s poudarkom na dveh izbranih regijah

V tem poglavju prikazujemo najprej analizo medregionalnih in nato meddržavnih selitev, pri tem pa na podlagi že navedenih dveh kazalnikov povprečno število let šolanja in delež oseb s TI med vsemi selivci. Pri obeh vrstah selitev na začetku podamo kratek pregled stanja v vseh slovenskih regijah, nato pa podrobnejšo analizo za izbrani regiji. Obenem pri obeh vrstah selitev najprej analiziramo selitve državljanov RS v obdobju 2003-2010, nato pa vse selitve (državljanov RS in tujcev) v obdobju 2008-2010. Analiza selitev državljanov RS v letih 2003 do 2010 je podana ločeno za tri zaporedna obdobja 2003-2005, 2006-2007 in 2008-2010, saj, kakor smo predhodno pojasnili, vrednost opazovanih kazalnikov med temi obdobji ni neposredno primerljiva.

4.1 Medregionalne selitve

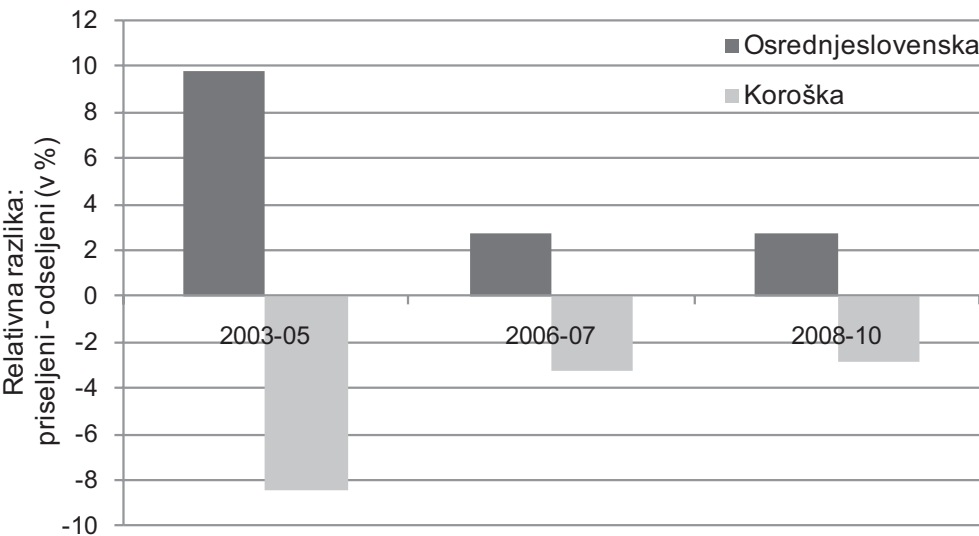
Za **večino slovenskih regij** je značilno, da je bilo v **selitvah državljanov RS** v obdobju 2003-2010 povprečno število let šolanja odseljenih v vseh treh opazovanih podobdobjih višje kakor za priseljene; nekoliko manjše razlike so bile pri drugem kazalniku (delež oseb s TI). Upošteva oba kazalnika je bilo razmerje v izobraženosti priseljenih in odseljenih najugodnejše za Osrednjeslovensko in Gorenjsko regijo (priseljeni so bili praviloma bolj izobraženi od odseljenih); od nji je imela prva v navedenem obdobju v teh selitvah pozitiven, druga pa vsa leta negativen selitveni saldo. Upošteva povprečno število let šolanja je bilo razmerje med ravni izobraženosti priseljenih in odseljenih celotno opazovano obdobje najslabše v Pomurski, Koroški in Spodnjeposavski regiji. Vse te regije so imele v opazovanem obdobju obenem več odseljenih kakor priseljenih (negativen selitveni saldo). Zaradi obeh značilnosti (večje izobraženosti in večjega števila odseljenih od priseljenih) se je prek MRS v teh regijah skupno število let šolanja prebivalcev zmanjšalo.

V opazovani **Osrednjeslovenski in Koroški regiji** je bil v **selitvah državljanov RS** delež selivcev z znano izobrazbo v obdobju 2003-2005 v obeh regijah v povprečju med 52 % in 65 %, nato pa se je v obeh selitvenih tokovih v obdobju 2006-2007 povečal na okoli 80 % in v obdobju 2008-2010 na 90 %. Izobraženost selivcev glede na oba proučevana kazalnika je bila naslednja:

- *Povprečno število let šolanja* (slika 1): tako merjena izobraženost selivcev je bila v Osrednjeslovenski regiji pri priselitvah boljša kakor pri odselitvah

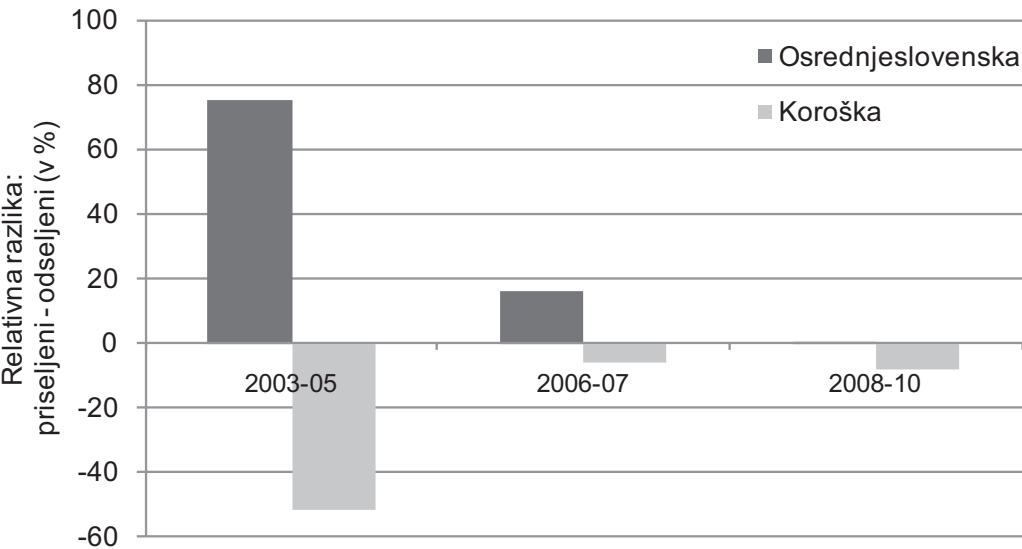
³ Gre za oceno mag. Janje Povhe.

Slika 1: Relativna razlika v povprečnem številu let šolanja med priselitvami in odselitvami v medregionalnih selitvah za izbrani regiji v obdobjih 2003-2005, 2006-2007 in 2008-2010 – selitve državljanov RS (v %)

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov v: SURS, 2007, 2011 (interna dokumentacija).

Slika 2: Relativna razlika v deležu oseb s terciarno izobrazbo med vsemi priseljenimi in odseljenimi v medregionalnih selitvah za dve izbrani regiji v obdobjih 2003-2005, 2006-2007 in 2008-2010 – selitve državljanov RS (v %)

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov v: SURS, 2007, 2011 (interna dokumentacija).

ter obenem v vseh opazovanih obdobjih med najboljšimi v državi, pri odselitvah pa slabša od povprečja vseh regij (razen v zadnjem opazovanem obdobju). Na drugi strani so bili v Koroški regiji v vseh treh opazovanih obdobjih odseljeni bolj izobraženi od priseljenih ter bolj izobraženi od

povprečja v državi, priseljeni pa manj izobraženi od tega povprečja.

- *Delež oseb s terciarno izobrazbo med vsemi selivci (slika 2):* ta delež je bil v Osrednjeslovenski regiji v obdobju 2003-2005 pri priselitvah izrazito večji kakor pri odselitvah, obenem je bila tako merjena

izobraženost priseljenih precej boljša kakor v drugih regijah, izobraženost odseljenih pa med najslabšimi v državi. V naslednjih dveh obdobjih se je razlika med obema selitvenima tokovima zmanjšala, prav tako tudi odstopanje od povprečja vseh regij pri obeh selitvenih tokovih. V zadnjem opazovanem obdobju je bila izobraženost odseljenih že med najvišjimi v državi in podobna tisti za priseljene. Na drugi strani je bil v Koroški regiji delež oseb s TI v vseh treh opazovanih obdobjih pri odselitvah večji kakor v priselitvah; razlika je bila zlasti izrazita v prvem opazovanem obdobju zaradi zelo majhnega deleža teh oseb v priselitvah.

Analiza vseh medregionalnih selitev (državljanov RS in tujcev) v obdobju 2008-2010, v katerem je delež selivcev z znano izobrazbo v obeh regijah in pri obeh selitvenih tokovih v povprečju znašal 90 %, pa kaže naslednje:

- *Povprečno število let šolanja*: v opazovanem obdobju so bili v Osrednjeslovenski regiji odseljeni manj izobraženi od priseljenih, medtem ko je za Koroško regijo veljalo nasprotno. V povprečju je bilo v opazovanem obdobju povprečno število let šolanja v Osrednjeslovenski regiji 12,3 leta pri priselitvah in 12 let pri odselitvah, kar je nad povprečjem vseh regij, v Koroški regiji pa 11,8 leta pri priselitvah in 12,2 leta pri odselitvah, kar je pri priselitvah malo pod povprečjem vseh regij, pri odselitvah pa najvišja vrednost med vsemi regijami. Letni podatki kažejo, da se je razlika v izobraženosti med obema selitvenima tokovima v obeh regijah v letu 2010 zelo zmanjšala. Opazovanje selivcev glede na državljanstvo kaže boljšo izobraženost državljanov RS od tujcev.
- *Delež oseb s terciarno izobrazbo med vsemi selivci*: ta delež se je v opazovanem obdobju v obeh regijah povečal v obeh selitvenih tokovih. V Osrednjeslovenski regiji je bil delež precej podoben pri obeh selitvenih tokovih (23 % pri priselitvah in 22 % pri odselitvah), obenem pa pri obeh med najvišjimi v državi. V Koroški regiji pa je bil ta delež pri odselitvah (20 %) ves čas višji kakor pri priselitvah (18 %). Navedeni podatki v obeh regijah večinoma odražajo stanje v selitvah državljanov RS, saj je bil delež oseb s TI v selitvah tujcev zelo majhen (manjši od 5 %) oziroma v Koroški regiji v opazovanem obdobju v priselitvah ni bilo nobenega tujca s TI.

4.2 Meddržavne selitve

Za **večino slovenskih regij** je značilno, da so bili v **selitvah državljanov RS** v vseh treh podobdobjih znotraj obdobja 2003-2010 odseljeni po obeh opazovanih kazalnikih bolj izobraženi od priseljenih. Ker so imele vse regije skoraj vsa leta opazovanega obdobja negativen selitveni saldo, se je tako v večini regij zaradi teh selitev skupno število let šolanja prebivalcev zmanjšalo.

V opazovani **Osrednjeslovenski in Koroški regiji** je

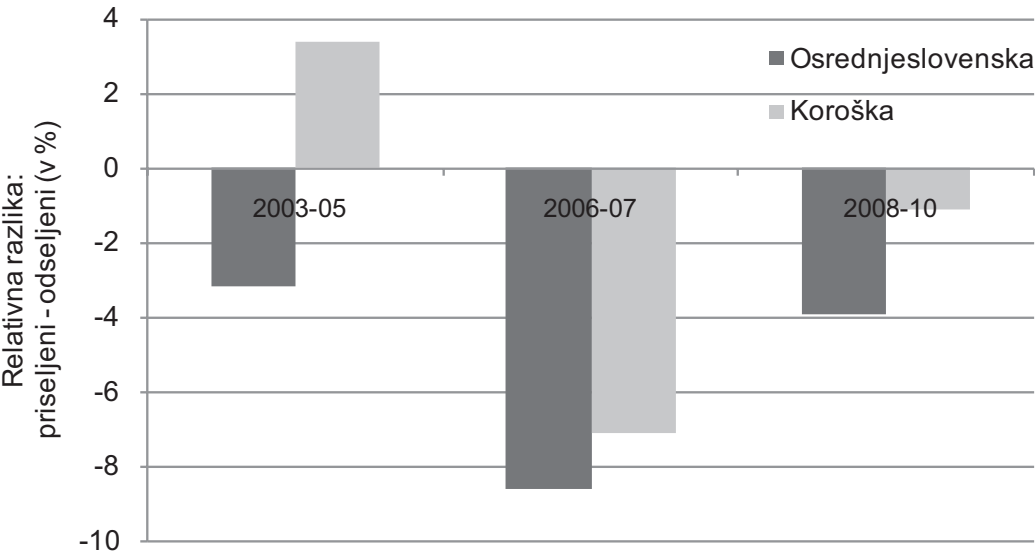
bil v **selitvah državljanov RS** delež selivcev z znano izobrazbo v obdobju 2003-2005 zelo majhen (podobno kakor v drugih regijah). V povprečju je bila izobrazba znana za okoli tretjino vseh selivcev v Osrednjeslovenski regiji (36 % pri priselitvah in 32 % pri odselitvah) in le za okoli četrtno vseh selivcev v Koroški regiji (28 % pri priselitvah in 24 % pri odselitvah). V naslednjih dveh opazovanih obdobjih se je ta delež podvojil. V Koroški regiji je bilo tudi število opazovanih selivcev majhno, kar zahteva previdnost pri razlagi rezultatov. Izobraženost selivcev v selitvah državljanov RS je bila v opazovanih dveh regijah naslednja:

- *Povprečno število let šolanja* (slika 3): tako merjena izobraženost selivcev je bila v obeh regijah v odselitvah ves čas boljša kakor v priselitvah. Pri Koroški regiji je izjema obdobje 2003-2005, ko je bilo povprečno število let šolanja priseljenih med najvišjimi v državi (znašalo je 12,5 leta).
- *Delež oseb s terciarno izobrazbo med vsemi selivci* (slika 4): tudi po tem kazalniku je bila izobraženost selivcev v obeh regijah v odselitvah ves čas boljša kakor v priselitvah razen v obdobju 2003-2005 v Koroški regiji. Delež oseb s TI med vsemi selivci je bil v Osrednjeslovenski regiji precej višji od povprečja v državi, zlasti v odselitvah, kar je gotovo posledica precej višjega deleža oseb s TI v prebivalstvu te regije glede na povprečje v državi. V Koroški regiji je bil ta delež v povprečju v obeh selitvenih tokovih (priseljeni, odseljeni) nižji od povprečja v državi, razen v obdobju 2003-2005, ko je bil v priselitvah višji.

V analizi **vseh meddržavnih selitev (državljanov RS in tujcev)** v obdobju **2008-2010** je bila izobrazba znana za (dobre) tri četrtine selivcev v Osrednjeslovenski regiji ter za 70 % selivcev v Koroški regiji. Glavne ugotovitve za opazovana kazalnika so:

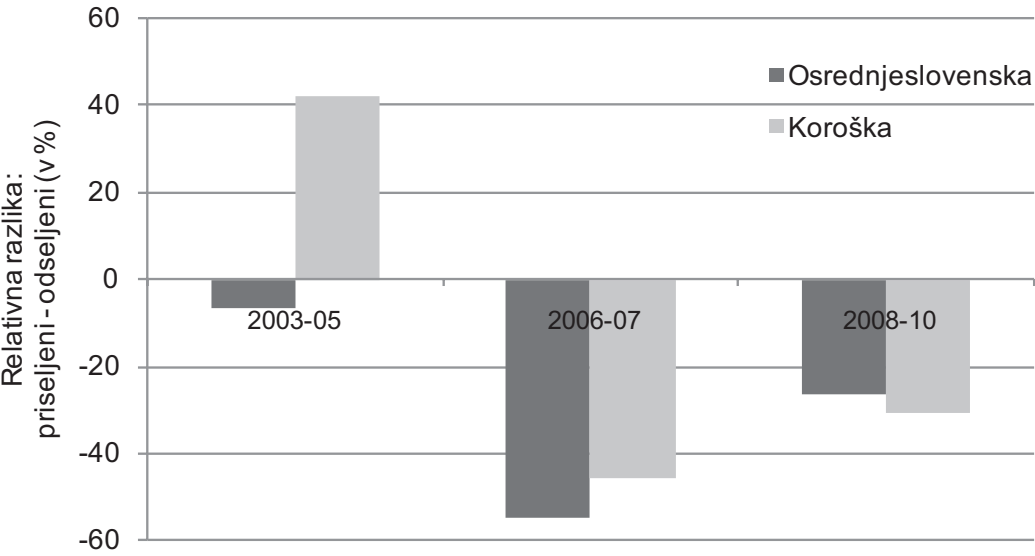
- *Povprečno število let šolanja*. – Tako merjena izobraženost selivcev je bila v opazovanih dveh regijah najboljša v državi. Pri priselitvah je povprečno število let šolanja znašalo 10,5 leta (Koroška regija) in 10,4 leta (Osrednjeslovenska regija), pri odselitvah pa 10,8 leta (Osrednjeslovenska regija) in 10,7 leta (Koroška regija). Podobno kakor za selitve državljanov RS v obdobju 2008-2010 tudi za vse selitve velja, da je bila tako merjena izobraženost odseljenih v obeh opazovanih regijah v povprečju boljša kakor za priseljene. Vendar letni podatki kažejo, da se je v obeh regijah razkorak med izobraženostjo obeh skupin selivcev manjšal (izobraženost priseljenih se je izboljšala, odseljenih pa poslabšala) in v letu 2010 je bila tako merjena izobraženost selivcev v obeh regijah nekoliko boljša v priselitvah. Izobraženost selivcev je bila v povprečju precej boljša v selitvah državljanov RS kakor tujcev.
- *Delež oseb s terciarno izobrazbo med vsemi selivci*. – V Osrednjeslovenski regiji je bil ta delež v letu 2008 v priselitvah precej manjši kakor v odselitvah, vendar se je razlika med obema selitvenima

Slika 3: Relativna razlika v povprečnem številu let šolanja med priselitvami in odselitvami v meddržavnih selitvah za dve izbrani regiji v obdobjih 2003-2005, 2006-2007 in 2008-2010 – selitve državljanov RS (v %)

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov v: SURS, 2007, 2011 (interna dokumentacija).

Slika 4: Relativna razlika v deležu oseb s terciarno izobrazbo med vsemi priseljenimi in odseljenimi v meddržavnih selitvah za dve izbrani regiji v obdobjih 2003-2005, 2006-2007 in 2008-2010 – selitve državljanov RS (v %)

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov v: SURS, 2007, 2011 (interna dokumentacija).

tokovima postopno zmanjšala in je v letu 2010 ni bilo več. V povprečju je bil v opazovanem obdobju ta delež v priselitvah 7 % in odselitvah 12 %, kar je precej nad povprečjem vseh regij (5 % in 7,5 %). Na drugi strani je bil delež oseb s TI med vsemi selivci v Koroški regiji v priselitvah le 2 %, kar je (poleg Savinjske regije) najmanj v državi. V odselitvah je bil ta delež na ravni povprečja v državi. Podobno

kakor v Osrednjeslovenski regiji je bil tudi tukaj trend naraščanja tega deleža v priselitvah in njegovega zmanjševanja v odselitvah, vendar je delež v odselitvah ostal ves čas nekoliko višji kakor v priselitvah. Visoko povprečno število let šolanja selivcev v Koroški regiji je torej posledica velikega deleža selivcev s srednješolsko izobrazbo.

5 Vpliv izobrazbe selivcev na izobrazbeno strukturo prebivalstva s poudarkom na dveh izbranih regijah

5.1 Sintezni prikaz

Vpliv izobrazbe medregionalnih in meddržavnih selivcev na izobraženost prebivalstva smo ugotavljali za obdobje 2008-2010, za katerega smo imeli na voljo podatke o vseh selivcih (državljeni RS, tujci). Za večino slovenskih regij velja, da je bil saldo v selitvah oseb s TI negativen, torej se je iz regije odselilo (v tujino in/ali v druge slovenske regije) več oseb s TI, kakor se jih je v regijo priselilo (iz tujine in/ali iz drugih regij; glej sliko 5). Tako absolutno kakor relativno (na tisoč prebivalcev) je bil negativen saldo največji v Koroški regiji. Po velikosti relativnega salda sta nato sledili Zasavska in Goriška regija. V teh treh regijah je bil skupni neto odliv oseb s TI v triletnem obdobju 2008-2010 od 2 % (Goriška regija) do 4 % (Koroška in Zasavska regija) prebivalcev v starosti 25 let in več s takšno izobrazbo.⁴ V vseh regijah, kjer se je število oseb s TI zaradi selitev zmanjšalo, je negativen saldo večinoma nastal v MRS. Izjema je Podravska regija, kjer je kar slaba četrtina vsega negativnega salda v selitvah oseb s TI nastala v MDS. Vpliv selitev na izobraženost prebivalstva je bil ugoden le v Osrednjeslovenski, Obalno-kraški in Notranjsko-kraški regiji. Presežek v selitvah oseb s TI je v

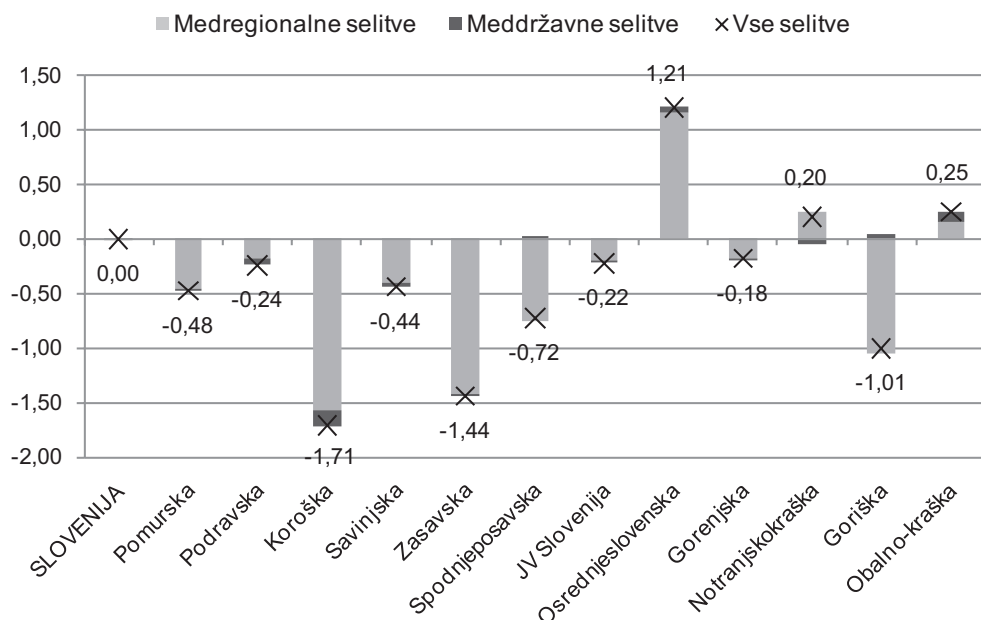
Osrednjeslovenski in Notranjsko-kraški regiji večinoma nastal v selitvah državljanov RS, medtem ko je v Obalno-kraški regiji v celoti nastal v selitvah tujcev.

Za državo je zlasti pomemben saldo v *meddržavnih selitvah* oseb s TI. Letni podatki za obdobje 2008-2010 kažejo, da je v času gospodarske krize v vseh regijah prišlo do izrazitega poslabšanja salda v selitvah tujcev s TI. Medtem ko je bil v letu 2008 ta saldo v vseh regijah pozitiven, je bil v letu 2010 v večini regij negativen (izjemi sta le Obalno-kraška in Goriška regija – v prvi je bil pozitiven, v drugi pa izravnal). V večini regij se je nekoliko poslabšal tudi saldo v MDS državljanov RS s TI; negativen saldo se je povečal (Osrednjeslovenska, Notranjsko-kraška, Goriška in Obalno-kraška regija) ali pa je prej pozitiven saldo postal negativen (Pomurska, Zasavska in Spodnjeoposavska regija).

5.2 Osrednjeslovenska in Koroška regija

Izbrani regiji sta imeli v obdobju 2008-2010 največji saldo v selitvah oseb s TI tako v absolutnem kakor tudi relativnem (na tisoč prebivalcev) pomenu. Osrednjeslovenska regija je imela največji pozitiven saldo v teh selitvah, Koroška regija pa največji negativen saldo. V celotnem obdobju se je zaradi selitev število oseb s TI v Osrednjeslovenski regiji povečalo za 1.905 oziroma 1,2 na tisoč prebivalcev, v Koroški regiji pa zmanjšalo za 374 oziroma 1,7 na tisoč prebivalcev. Za

Slika 5: Saldo v selitvah oseb s terciarno izobrazbo v Sloveniji v obdobju 2008-2010 po statističnih regijah (koeficient – na 1000 prebivalcev)

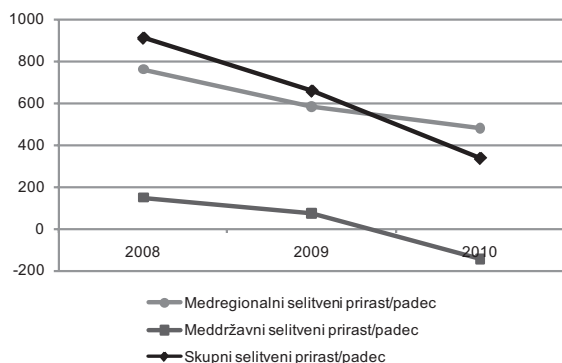

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov v: SURS, 2011 (interna dokumentacija).

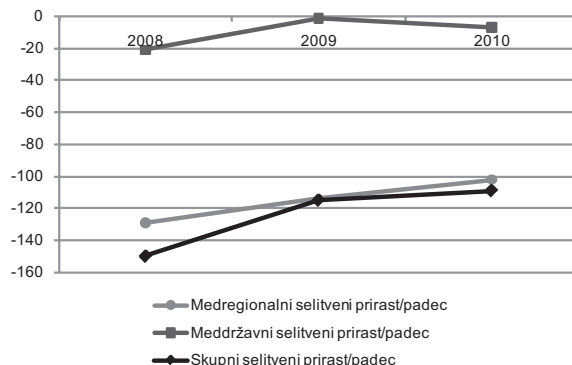
⁴ Za prebivalce se podatki nanašajo na leto 2011.

Slika 6: Saldo v selitvah oseb s terciarno izobrazbo v obdobju 2008-2010 (število selitev) – medregionalne in meddržavne selitve ter skupaj vse selitve

a) Osrednjeslovenska regija

b) Koroška regija

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov v: SURS, 2011 (interna dokumentacija).

obe regiji velja, da je ta saldo nastal večinoma v MRS. Za Koroško regijo velja tudi, da je imela največji negativen saldo (izražen na tisoč prebivalcev) v MDS oseb s TI (-0,13 na tisoč prebivalcev).

Letni podatki v sliki 6 kažejo, da se je v Osrednjeslovenski regiji v opazovanem obdobju pozitiven saldo tako v MRS kakor tudi v MDS oseb s TI hitro zmanjševal in v MDS postal negativen v letu 2010. Podrobnejša analiza glede na državljanstvo selivcev kaže, da je bil v MRS saldo pozitiven tako v selitvah državljanov RS kot tujcev, vendar se je pri obeh vrstah selitev zmanjševal. V MDS je bil saldo v selitvah državljanov RS negativen v vseh treh opazovanih letih, v selitvah tujcev pa sprva pozitiven, nato pa se je hitro zmanjševal in postal v letu 2010 negativen. Na drugi strani se je negativen selitveni saldo v Koroški regiji v obdobju 2008-2010 zmanjšal, predvsem kot posledica zmanjšanja negativnega salda v (MRS in MDS) selitvah državljanov RS.

6 Sklepne ugotovitve

Analiza izobraženosti selivcev v tem prispevku temelji na opazovanju dveh kazalnikov, in sicer povprečnega števila let šolanja in deleža oseb s terciarno izobrazbo. Za večino slovenskih regij velja, da so bili tako v selitvah državljanov RS (v obdobju 2003-2010) kakor tudi v vseh selitvah (v obdobju 2008-2010) odseljeni v povprečju bolj izobraženi od priseljenih. Le v Osrednjeslovenski in Gorenjski regiji, ki imata največji delež prebivalstva v starosti 25 let in več z doseženo terciarno izobrazbo, so bili v opazovanih selitvah (večino opazovanega obdobja) odseljeni v povprečju manj izobraženi od priseljenih.

Vpliv izobraženosti selivcev na izobraženost prebivalcev smo analizirali s saldonom v selitvah oseb s terciarno izobrazbo v obdobju 2008-2010. Izobraženost prebivalstva se je zaradi selitev v večini regij poslabšala,

najbolj v Koroški, Zasavski in Goriški regiji. Pretežni del neto odliva oseb s terciarno izobrazbo je sicer nastal v medregionalnih selitvah, kar pomeni, da na ravni Slovenije te osebe niso izgubljene. Je pa opazna koncentracija teh oseb v nekaj regijah; v navedenem obdobju so to bile Osrednjeslovenska, Obalno-kraška in Notranjsko-kraška regija. Izjema je Podravska regija, kjer je kar četrtina skupnega negativnega salda v selitvah oseb s terciarno izobrazbo nastala v meddržavnih selitvah. Primerjava med regijami večinoma temelji na relativno izraženem saldu (na 1000 prebivalcev). Velikost salda v selitvah oseb s terciarno izobrazbo (2008-2010) smo primerjali tudi s številom prebivalcev s TI in njihovim deležem med vsemi prebivalci regije, starimi 25 let in več (v letu 2011). Navedeni saldo je bil največ 4 % prebivalcev s TI. Glede na delež prebivalcev s TI kot kazalnik izobraženosti prebivalstva smo regije razdelili v tri skupine: regije z majhnim, regije s srednje velikim in regije z velikim deležem (oziroma z malo, srednje in najbolj izobraženim prebivalstvom). Vse regije z *nizkim deležem oseb s TI*, ki imajo obenem tudi podpovprečni BDP na prebivalca in nadpovprečno brezposelnost (Koroška, Zasavska, Spodnjeposavska, Pomurska in Savinjska regija), so imele, relativno izraženo, največji negativen saldo v selitvah oseb s terciarno izobrazbo. V teh regijah so torej selitve, zlasti medregionalne, v opazovanem obdobju 2008-2010 delovale kot zaviralni dejavnik gospodarskega in širšega razvoja. Od treh regij s *srednje velikim deležem oseb s TI* v prebivalstvu sta imeli Podravska regija in Jugovzhodna Slovenija relativno (na 1000 prebivalcev) manjši negativen saldo v selitvah oseb s TI, Notranjsko-kraška regija pa manjši pozitiven saldo. Med štirimi regijami z *največjim deležem oseb s TI med prebivalci*, starimi 25 let in več, pa sta dve, tudi po kazalnikih širšega okvira analize (gospodarska razvitost, brezposelnost, obseg selitev) najuspešnejši regiji imeli pozitiven saldo v teh selitvah (Osrednjeslovenska in Obalno-kraška regija), dve pa negativnega (Gorenjska in Goriška regija).

V tem prispevku smo **analizirali predvsem dve regiji, Osrednjeslovensko in Koroško**. Prva je imela v selitvah oseb s terciarno izobrazbo v opazovanem obdobju 2008-2010 največji pozitiven saldo, druga pa največji negativen saldo. Primerjava izobraženosti *medregionalnih selivcev*, pri tem pa tako državljanov RS v obdobju 2003-2010 kakor tudi vseh selivcev (državljanov RS in tujcev) v obdobju 2008-2010, kaže, da je bila v Osrednjeslovenski regiji izobraženost odseljenih v povprečju slabša od izobraženosti priseljenih ter da so bili priseljeni v to regijo med najbolj izobraženimi v državi. Na drugi strani so bili priseljeni v Koroško regijo v povprečju manj izobraženi od odseljenih, kar je značilno tudi za večino drugih slovenskih regij. Če je v medregionalnih selitvah Osrednjeslovenska regija privabljala bolj izobražene osebe, kakor jih je izgubljala, pa za *meddržavne selitve* to ne velja. Po obeh opazovanih kazalnikih je bila v tej regiji v meddržavnih selitvah izobraženost odseljenih v povprečju boljša kakor za priseljene, pri tem pa pri obeh selitvenih tokovih precej boljša kakor v povprečju v državi. To velja tako za meddržavne selitve državljanov RS v obdobju 2003-2010 kakor tudi za vse meddržavne selitve (državljanov RS in tujcev) v obdobju 2008-2010. Tudi v Koroški regiji so bili v meddržavnih selitvah državljanov RS večino opazovanega obdobja 2003-2010 odseljeni v povprečju bolj izobraženi od priseljenih.

Menimo, da je analiza, prikazana v tem prispevku, lahko dragocena **podlaga nosilec raznih politik**, predvsem politike skladnega regionalnega razvoja. Naš **predlog za nadaljnje raziskovanje** pa zajema na eni strani sistematično spremljanje izobraženosti medregionalnih in meddržavnih selivcev po regijah, na drugi strani pa širše ovrednotenje prikazanih (in nadaljnjih) medregionalnih migracijskih gibanj z vidika (nadaljnega) razvoja slovenskih statističnih regij. Tako ovrednotenje zahteva sodelovanje strokovnjakov različnih strok. Analiza, zajeta v tem in nekaterih drugih prispevkih (Bevc, Uršič, 2013a, 2013b), pomeni bogato podatkovno podlago za tako ovrednotenje. Le sistematično spremljanje medregionalnih selitev v prihodnosti, zlasti po izobrazbi selivcev, bo lahko omogočilo ustrezne nadaljnje korake v tej smeri ter verodostojno vključitev medregionalnih selitev v regionalno razvojno politiko.

Literatura in viri

Bevc, Milena (ur.), Sonja Uršič (2013a). Selitve kot razvojni dejavnik Slovenije in njenih regij. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Bevc, Milena, Sonja Uršič (2013b). Vpliv selitev na demografsko sliko slovenskih statističnih regij. IB revija, letn. XLVII, 2013, št. 3-4, str. 29-40.

Statistični letopis Republike Slovenije za leta od 2003 do 2012. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije, 2003-2012.

SURS (2007). Meddržavne in medregionalne selitve prebivalcev Slovenije po njenih statističnih regijah v obdobju 2003-2005. Interna dokumentacija. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

SURS (2011). Meddržavne in medregionalne selitve prebivalcev Slovenije po njenih statističnih regijah v obdobju 2006-2010 – po izobrazbi, spolu in starosti. Interna dokumentacija. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

SURS (2012). SI-STAT podatkovni portal. Prebivalstvo. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/DATABASE/Dem_soc/Dem_soc.asp (januar-februar 2012).

SURS (2013a). SI-STAT podatkovni portal. Podatki po statističnih regijah. Dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05G3012S&ti=&path=../DATABASE/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/03_05G30_aktivnost/&lang=2 (30. 12. 2013).

SURS (2013b). SI-STAT podatkovni portal. Registrski popis 2011 – izobrazba. Dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/DATABASE/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/01_05G20_izobrazba/01_05G20_izobrazba.asp (30. 12. 2013).

SURS (2013c). Socio-ekonomske značilnosti prebivalstva in meddržavnih selivcev – Slovenija, Metodološka pojasnila. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/05-245-MP.htm (30. 3. 2013).

ZRSZ (2013). Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Prost dostop na trg dela. Dostopno na: http://www.ess.gov.si/delodajalci/zaposlovanje_in_delo_tujcev/prost_dostop_na_trg_dela (5. 4. 2013).

OECD (2011). International migration outlook 2011. Paris: OECD.

OECD (2012). International migration outlook 2012. Paris: OECD.

OECD (2013). International migration outlook 2013. Paris: OECD.

Uredba (2007). Uredba (ES) št. 862/2007 Evropskega parlamenta in sveta o statistikah Skupnosti o selitvah in mednarodni zaščiti ter razveljavitvi Uredbe sveta (EGS) št. 311/76 o zbiranju statističnih podatkov o tujih delavcih. Uradni list Evropske unije, št. 199/2007, 31. 7. 2007.